

Thulaganyo ya go tsenya ngongorego mo Khomisheneng ya B-BBEE?

Khomisheneng ya B-BBEE ke bomang?

Khomishene ya Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso (Broad-Based Black Economic Empowerment Commission ["Khomishene ya B-BBEE"]) e tlhomilwe jaaka setlamo se se ikemetseng tlase ga Lefapha la Tsa Kgwebo, Madirelo le Kgaisano (Department of Trade, Industry and Competition ["the dtic"]) mme e tsamaisiwa ke Molawana wa bo 53 wa 2003 wa Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso, o o tlabolotsweng ke Molawana wa bo 46 wa 2013 ("Molawana wa B-BBEE") go okamela go diragadiwa ga Molawana ono, mo go akaretsang go dira dipatlisiso ka kgang nngwe le nngwe e e tlhagang ka ntlha ya go diragadiwa ga Molawana ono, e e tshwanang le go etelediwa ga bantsho kwa pele ba nne jaaka e kete ke bone baeteledipele ba setlamo.

Taolo ya Khomishene ya B-BBEE e tsamaya go fitlha kae?

Re setlamo se se nang le taolo mo nageng yotlhe ya Aforika Borwa, re letlwa ke molao go dira ntle le go tsaya letlhakore le go dira ditiro tsa rona ntle le go boifa, kgotsa tlhaolele. Ga go tshwenye gore ngongorego e tswa kae, fa fela e le mo teng ga naga ya Aforika Borwa.

Re leba ditlolomolao tse di diregileng morago ga 24 Diphilane 2014, mme fa tlolomolao nngwe e diregile pele ga moo, mme tlolomolao eo, kgotsa laesense, kgotsa tumalano di sa ntse di tswelletse, re na le dithata tsa go itebaganya le tlolomolao eo.

Ke mang yo o ka tlhagisang ngongorego?

Mongwe le mongwe yo o belaelang kgotsa yo o itseng ka tlolomolao nngwe e e dirilweng mo Molawaneng ono, jaaka mo go dirisiwang batho ba bantsho gone gore go bonale e kete ke bone ba tshwereng kgwebo gore go bonwe dintlha tsa B-BBEE, a ka nna a tlhagisa ngongorego eo.

Ka sekai, bathapiwa mo setlamong sengwe ba ka tswa ba lemogile gore setlamo se etelelsa bantsho kwa pele jaaka e kete ke bone baeteledipele ba setlamo le beng ba dishere kgotsa ke bakhuduthamaga mo setlamong, mme tota go sa nna jalo.

Ke tlolomolao go leka go tlhotlheletsa batlhankedi ba rona ka tsela e e sa tshwanelang kgotsa go re kgoreletsa go diragatsa dithata tsa rona mo Molawaneng ono.

Ke dilo tsa mofuta ofe tse o ka ngongoregang ka sone?

Mongwe le mongwe a ka ngongorega ka tlwaelo ya go etelediwa kwa pele ga bantsho gore go nne jaaka e kete ke bone ba etelelseng setlamo kwa pele, e leng tlwaelo e mo Molawaneng ono e tlhalosiwang e le tlwaelo e e koafatsang kgotsa e e senyang maitlomo a Molawana ono, kgotsa e e kgoreletsang go diragadiwa ga epe ya dithulaganyo tsa Molawana ono. Ka gone tlolomolao ya sengwe le sengwe se se mo Molawaneng ono e ka begwa mo go rona.

Mokgwa wa go etelediwa ga bantsho kwa pele gantsi ke wa go dira gore ba bonale e kete ke bakaedi, beng ba dishere kgotsa basolegelwamolemo mo setlamong gore setlamo se lebege e kete se na le boemo jwa B-BBEE.

Ditlamo gantsi di dira jaana gore di bone dintlha tse di kwa godingwana gore di tshwanelegele go newa dithendara tsa puso kgotsa dilaesense e di e tlhokang go dira mo maphateng a a tshwanang le a meepo. Gape ba dira kopo ya gore puso e ba thuse ka matlole, ba ka nna ba baya batho ba bantsho kwa pele gore ba tsenye maikutlo a gore setlamo seo se thusa batho ba bantsho, fa tota go sa nna jalo.

Ditlwaelo tseno di tla ka mefutafuta, mme letsatsi le letsatsi go nna go tla sengwe se se ntšha. Go na le dilo tse re di dirisang go re thusa go lemoga ditlwaelo tseno, ka sekai moo motho yo o baakanyang metšhine a kwadilweng gore o na le dishere kgotsa gore ke ene manejara mo setlamong, mme gone a sa ntse a amogela madi a go nna mmaakanyi wa metšhine fela, kgotsa moo motho yo montsho a dirilweng CEO mme ditshwetso di sa ntse di dirwa ke batho ba bangwe ba ba kwa tlase ga gagwe mo setlamong.

Dithata tsa Khomishene ya B-BBEE ke dife?

Re na le dithata tsa go amogela le go tsaya kgato ka dingongorego tse re di newang ke setšhaba, kgotsa go itshimololela dipatlisiso ka bogarona, mme morago ga moo re tlhagise se re se boneng le se re se akantshang.

Re na le dithata tsa go bitsa le go botsolotsa motho mongwe le mongwe yo o amegang mo patlisisong, mmogo le go bona ditokumente kgotsa tshedimosetso e e maleba mo kgetsing. Gape re kgona go ya kwa kgotlatshekelo go ya go kopa gore e ntshe taelo mo karolong lefa e le efe fela, fa go tlhokega.

Moo re fitlhelang gore ngongorego e re dirang dipatlisiso ka yone e bontsha gore go na le tlolomolao nngwe e e dirilweng, re tshwanetse go fetisetsa kang eo ko botšhutšhisi jwa bosetšhaba (National Prosecution Authority ["NPA"] kgotsa kwa lephateng le le maleba la Ditirelo Tsa Sepodisi Tsa Aforika Borwa. (South African Police Services ["SAPS"])).

Fa go setse go dirilwe dipatlisiso, se re se fitlheletseng le dikakantsho tsa rona di tla gatisiwa, go akaretsa le go tsenngwa mo webosaeteng ya rona.

Ditlamorago tsa go tlola Molawana ono ke dife?

Se se bonweng ke Khomishene ya B-BBEE se ka dira gore go kgaolwe tumalano e setlamo se se batlisisiwang se e dirileng le puso kgotsa le ditlamo tse dingwe tsa puso.

Ditlamo tse di fitlhelwang di le molato di ka otlhaiwa ka faene ya 10% ya morokotso o di o bonang mo ngwageng fa e le batho ba ba nang le kitso ka dilo tsa semolao kgotsa ba tswalelwa go fitlha go dingwaga di le lesome (10) mo kgolegelong fa e le batho fela ba ba tlhago kgotsa ba ba tlwaelegileng.

Ba ba amegang gape ba ka nna ba thibelwa gore ba se ka ba tlhola ba dira kgwebo le puso kgotsa le ditlamo tsa puso ka lobaka lwa go fitlha go dingwaga di le lesome (10).

Ditlamo tse di tloang Molawana ono gape di itsenya mo kotsing ya go itshenya leina, e leng selo se se ka nang sa ama boemo jwa bone e bile se ka nna sa dira gore ba se ka ba kgona go ngoka babeeletsi kgotsa dikonteraka, e bile di itsenya mo kotsing ya gore di ka nna tsa tshwarisiwa ke tse dingwe.

O tsenya jang ngongorego mo Khomisheneng ya B-BBEE?

Motho mongwe le mongwe a ka tsenya ngongorego ya gagwe ka go romela foromo e e tladitsweng ka botlalo ya FORM B-BBEE 7 a bo a tlhalosa moo gore ngongorego ya gagwe ke ya mofuta mang.

Motho o tshwanetse go re naya tshedimosetso e e latelang ka tshamalalo mo Foromong eno:

- tshaloso ya se se dirilweng se go tweng ke go tlola Molawana ono;
- dintlha tsa motho, lephata la puso, setlamo kgotsa karolo nngwe ya puso e go tweng e tlolele Molawana ono;
- leina le tshedimosetso ya go ikgolaganya le motho ope yo o ka nnang a naya Khomishene tshedimosetso e e maleba ka ngongorego eno;
- tshedimosetso ka dikgato tse di tserweng ke mongongoregi go leka go rarabolola ngongorego eo, go akaretsa le mekgwa e mengwe e e dirisitsweng go rarabolola bothata, pele ga go tsenngwa ngongorego eno; le
- tsela e tlolelolao e go tweng e dirilwe e ka nnang ya rarabololwa ka yone ka pono ya mongongoregi.

Fa mongongoregi a romela Foromo, o tshwanetse go romela le tshedimosetso epe e e maleba e e tshwanang le dikonteraka tsa beng ba dishere, Disetifekeite tsa B-BBEE le ditifikeiti tsa kwadiso ya setlamo go re thusa go tshaloganya ngongorego ya gagwe botoka.

Fa re amogela ngongorego, re tla romela lekwalo le le tshalosang gore re amogetse ngongorego re bo re neye mongongoregi nomoro ya kgetsi mo lobakeng lwa malatsi a le matlhano (5). Re ka nna ra tlhoka tshedimosetso e e oketsegileng ka go go naya FORM B-BBEE 8. Tumalanong le karolo 13L ya Molawana ono, ke gore motho a ka nna a bolela gore karolo nngwe ya tshedimosetso eo kgotsa yone yotlhe ke khupamarama mme seo se tshwanetse sa tsamaisana le polelo e e kwadilweng e e tshalosang lebaka la go bo tshedimosetso eo e le khupamarama.

Dipholo tsa ngongorego e ka nna eng?

Re sekaseka dingongorego tsotlhe tse re di amogelang mme re tla naya mongongoregi kitsiso ya gore ga re a batlisisa ka ngongorego ya gagwe mo foromong ya FORM B-BBEE 11, fa re na le maikutlo a gore (a) ga re na taolo ya go batlisisa ka kgang eo; kgotsa (b) ngongorego ga e tlhoke gore go batlisisiwe ka yone.

Fa re na le taolo ya go batlisisa e bile go tshwanela gore re ka batlisisa ka ngongorego eo, go tla ntshiwa Kitsiso ya gore go Tlile go Batlisisiwa ka kgetsi eo. Patlisiso e ka nna ya akaretsa go ntshiwa ga makwalo le ditaello tsa gore o tle tshekong.

Go tla ntshiwa diphitlhelelo le dikakantsho. Ka gone kang eo e tla ya tshekong fa go bonwang go tshwanela go dira jalo.

Thulaganyo ya go Tlhagisa Ngongorego – o dirisa foromo ya B-BBEE 7

Ngongorero e e amogetsweng ka webosaete (CMS) ka imeile kgotsa ka go romelwa ka seatla

Kitsiso ya go amogelwa ga ngongorego mo malatsing a le tlhano (5) le nomore ya kgetse

Go tlhatlhabiwa pele ga ngongorego go sekaseka gore a e amana le BB-EE

Tlhatlhobo ya go bona gore a kgetse eno e maleba

EE

Go romelwa ga ngongorego gore e tlhatlhelwe le go batlisisiwa

Tlhatlhobo ya ntlha le / kgotsa kopo ya tshedimosetso go ya pele

Kgetsi e e maleba e e amanang le BBEE

NNYAA

EE

Go ntshiwa ga kitsiso ya go se dire patlisiso ka yone

Kitsiso ya patlisiso

Bokhutlo jwa thulaganyo

E bua ka ADR kgotsa go felelediwa ga kgetse ka diphitlhelelo, katlholo kgotsa go tsholola Kgetsi le go e tswala

Bokhutlo jwa thulaganyo

O ka ikgolaganya jang le rona?

O ka nna wa re kwalela, wa re romelela imeile, wa re leletsa mogala, wa etela diofisi tsa rona kgotsa wa tlatsa foromo ya go tlhagisa ngongorego ka inthanete mo webosaeteng.

Campus, 77 Meinties street, Sunnyside, Pretoria, Gauteng, 0002
Tel: (+27) 12 394 1535, Fekese +27 (12) 394 2535
Private Bag X84, Pretoria, Gauteng, 0001
Imeile: MRamare@beecommission.gov.za

the dtic Postal

Address Private Bag
X84 Pretoria
0001

Tel: (+27) 12 394 1535
Imeile: MRamare@beecommission.gov.za
Diofisi tse di tlamelang dikhasetomara ka thuso
tsa **the dti** : 0861 843 384 Webosaete:
www.bbbeecommission.co.za